

VÄGLEDNING

Klättring och produktsäkerhetslagen

Bearbetad för: Sveriges klätterklubbar, ideella och kommersiella klättringsarrangörer och instruktörer
Bearbetad av: Robin Dahlberg, Säkerhetskommittén

12 november 2015

Hur påverkar produktsäkerhetslagen dig som klättrare?

BAKGRUND

Konsumentverket inledde för ett par år sedan en granskning av klättring för att se om alla aktörer följde produktsäkerhetslagen (PSL). En delrapport släpptes våren 2015¹.

SKF har haft återkommande kontakter med Konsumentverket och diskuterat hur lagen ska tillämpas i olika situationer inom klättring och annan bergsport. SKF har bland annat representerats av styrelseordföranden Jacob Sternius, Robin Dahlberg från säkerhetskommittén och Andreas Harne från bergsport.se. SKF och Konsumentverket har samma uppfattning.

Det har spridits en del missuppfattningar och felaktigheter om PSL, därför vill vi nu presentera våra samlade kunskaper och slutsatser hittills. Har du frågor, hör gärna av dig till säkerhetskommittén.

OM PRODUKTSÄKERHETSLAGEN

Varför har lagen kommit till?

PSL trädde i kraft 2004 som en direkt konsekvens av ett EU-direktiv (2001/95/EG) om produktsäkerhet. Syftet är att förhindra att varor och tjänster orsakar personskador. EU-direktivet omfattar endast varor, men Sveriges riksdag ansåg att även tjänster skulle tas med i lagen.

Vem ska lagen skydda?

PSL ska skydda konsumenter. Alltså enskilda personer som i rättslig mening anses vara konsumenter och som tillhandahåller klättertjänster av företag, organisationer eller föreningar. En tjänst behöver inte kosta pengar för att det ska föreligga ett konsumentförhållande, den kan vara gratis.

¹ <http://www.konsumentverket.se/Global/Konsumentverket.se/Beställa%20och%20ladda%20ner/rapporter/2015/Rapport-2015-11-forebyggande-sakerhetsarbete-inom-klattring-kov.pdf>

Vilka är skyldiga att tillämpa lagen?

Företag

Alla som bedriver näringsverksamhet som är relaterad till klättring. Till exempel klätterinstruktörer, bergsguider, klätterhallar, tillverkare/försäljare av utrustning, researrangörer, med mera.

Klätterklubbar

Enligt PSL räknas även föreningar och ideella organisationer som näringsidkare (medlemmarna betalar till exempel medlemsavgift). Men all klubbverksamhet omfattas inte av lagen. Man kan förenklat säga att när det uppstår en situation då en part tillhandahåller en tjänst som utgör näringsverksamhet och den andra parten i juridisk mening kan räknas som en konsument, då träder lagen in.

Ibland kan det vara svårt med gränsdragningen. Det finns inga klara definitioner av vad som utgör "tjänst" och "näringsverksamhet" inom klättringens område. Under rubriken "Exempel på när lagen ska tillämpas?" nedan ger vi några exempel på när lagen gäller eller inte.

Enskilda klättrare

Enskilda klättrare har inget ansvar enligt PSL. Om du som privatperson och klubbmedlem introducerar klättring för en kompis, ordnar en gratis klätterträff för dina kamrater eller bara åker och klättrar tillsammans med någon gäller inte lagen.

Går det att friskriva sig från ansvar?

Nej, lagar som ska skydda konsumenter är tvingande. Om en juridisk eller fysisk person omfattas av produktsäkerhetslagen kan denne inte friskriva sig från ansvar.

Exempel på när lagen ska tillämpas

Klätterträffar

En klätterträff, organiserad av en klätterklubb, som endast går ut på att man träffas och klättrar omfattas inte av lagen. Men om klubben håller kurser, sätter upp topprep, ställer upp med personer som säkrar, anvisar eller arrangerar klättring i mer uppstyrd form, då gäller lagen.

Det är viktigt att vara tydlig med syftet, vem träffen är ägnad för och vad klubben erbjuder. SKF råder klätterklubbar att informera noggrant om vad som gäller för varje evenemang. Beskriv vilka inslag som klubben står för och vad som förväntas av deltagarna i fråga om kompetens, utrustning, förberedelser, med mera. Informera om att oorganiserad klättring sker under eget ansvar. Är klätterträffen exempelvis förlagd till en fjällstation bör klubben vara tydlig med att deltagarna själva förväntas kunna ta sig till och från fjällstationen.

Tävlingar

Ja, tävlingar omfattas av lagen, även om de arrangeras på lokal nivå och endast riktar sig till klubbmedlemmar. Men en enkel tävling på lek mellan kompisar, utan någon konkret arrangör, omfattas inte av lagen.

Kurser och utbildningar

Ja, lagen gäller vid kurser och utbildningar som tillhandahålls av klubbar eller instruktörer. Även prova på-kurser, då deltagarna kanske saknar förkunskaper och egen utrustning, omfattas av PSL.

"Kompisklättring"

Nej. Om du tar med en kompis till hallen eller klippan för att lära ut eller låta kompiserna testa klättring gratis, så omfattas det inte av PSL. Det kan vara mer svårbedömt om du samtidigt är instruktör och har ett eget företag som säljer klätterkurser. Se till att kompiserna är väl införstådda med att det inte rör sig om en regelrätt kurs och att han/hon inte är en elev.

Klubbresor och lägerverksamhet

Här gäller samma sak som vid klubbträffar. Om en klubb arrangerar en resa eller ett läger som går ut på att man bara klättrar tillsammans gäller inte lagen. Men om klubben ordnar aktiviteter kan PSL gälla. Exempelvis om klubben håller kurser, sätter upp topprep, ställer upp med personer som säkrar, tar ansvaret för barn och så vidare.

Utlåning/uthyrning av utrustning

Ja. En klubb eller instruktör har ansvar för att själva utrustningen är säker samt att informera om hur den används. Men om användaren ändå nyttjar utrustningen felaktigt, trots god information, bär klubben/instruktören inget ansvar enligt PSL.

Leder och säkringsmöjligheter

Vad som är acceptabel säkerhet på en led är omöjligt att definiera. Såväl berg som säkringsmöjligheter kan förändras med tiden på grund av ras eller förslitningar. Bultar kan rosta eller slitas ned. Väderförhållanden kan vara avgörande, inte minst inom alpin klättring. Andra grundläggande faktorer är klättrarens kompetens, utrustning, bedömning och agerande.

Klättringen bygger historiskt sett på principen att all klättring sker på eget ansvar. Att bedöma säkringsmöjligheter, göra riskanalyser och fatta beslut därefter är en inarbetad tradition som gått i arv mellan generationer av klättrare. PSL och Konsumentverket ger stöd åt detta förhållningssätt.

Varken SKF eller klätterklubbar har något rättsligt ansvar för leder, säkringsmöjligheterna på lederna eller information om ledernas beskaffenhet.

Inte heller instruktörer, bergsguider, författare, bultkommittéer, nytursmakare med flera, har ansvar enligt PSL för befintliga leder eller dess säkringsmöjligheter. Däremot är en instruktör, bergsguide eller arrangör skyldig att hålla en hög skyddsnivå när det gäller människors hälsa och säkerhet samt informera kunder om tänkbara risker.

Om du gör en förare, se till att du informerar om klättringens risker och publicera om möjligt uppgifter som är viktiga för säkerhetsbedömningen på specifika leder.

Om en klubb låter bulta om leder eller bulta nya leder omfattas det inte av PSL så länge arbetet kommer alla klättrare till gagn och har karaktären av en allmän service. Det gäller oavsett om klubben hyr in en entreprenör eller låter en ideellt arbetande bultkommitté utföra arbetet, enligt Konsumentverket.

Vad kräver produktsäkerhetslagen?

Om din eller klubbens verksamhet omfattas av lagen så krävs i korthet följande:

- En vara eller tjänst ska vara säker vid normal eller rimligen förutsebar användning och livslängd. En låg risk är acceptabel om risken är godtagbar med hänsyn till hur varan eller tjänsten används. Fler kriterier finns i lagen².
- I säkerhetsbedömningen ska man bland annat beakta god sed i den berörda branschen och den skyddsnivå som konsumenterna rimligen kan förvänta sig. God sed kan exempelvis vara de grundläggande kunskaper som framgår av SKF:s kursnormer gällande säkring, firning, kommandon med mera.
- Du eller klubben ska lämna tydlig information om risker så att konsumenten ska kunna bedöma riskerna. Man måste utan dröjsmål informera om hur skaderisken ska undanröjas, i den omfattning som är skälig med hänsyn till behovet.

Hur tillämpar man lagen?

Det finns inget lagstadgat krav att man måste använda en säkerhetsplan, men Konsumentverket rekommenderar det. En säkerhetsplan är ett bra sätt att förebygga olyckor och vara väl förberedd om en olycka inträffar.

SKF:s säkerhetskommitté har under 2015 upprättat en säkerhetsplan som klubbar, instruktörer och större sällskap kan använda sig av vid träffar, resor och liknande. Säkerhetsplanen består av två delar:

- Säkerhetsplan för utomhusklättring V.1.0³
- Säkerhetsplan checklista V.1.0⁴

Tanken är att göra det enkelt för arrangören att överblicka potentiella risker och veta vad som ska göras när olyckan är framme. Ett exempel är att i förväg ta reda på adressen eller positionen där berget ligger för att kunna dirigera en ambulans rätt. Säkerhetsplanen kan självklart användas även om verksamheten inte omfattas av PSL.

Vad händer om man struntar i lagen?

Konsumentverket har ansvaret för att PSL efterlevs. En näringsidkare eller klätterklubb är skyldig att lämna yttranden, upplysningar och handlingar av värde för myndigheten.

Konsumentverket har rätt att meddela förelägganden eller förbud mot att tillhandahålla en tjänst. Sådana beslut kan kombineras med ett vite. Myndigheten har även rätt att ålägga någon att betala en sanktionsavgift. Konsumentverkets beslut kan överklagas till domstol.

² Produktsäkerhetslag (2004:451)

³ <http://bergsport.se/wp-content/uploads/2014/02/Sakerhetsplan-for-utomhusklattring-V.1.0.pdf>

⁴ <http://bergsport.se/wp-content/uploads/2014/02/Sakerhetsplan-checklista-V.1.0.pdf>